

**PEDAGOGIKA YO'NALISHIDAGI TALABALARDA KOMMUNIKATIV
KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINI
RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI**

Jumabayeva Dildora Madaminovna

Urganch innovatsion universiteti, universitet psixologi

Annotatsiya. *Maqolada pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonining psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Talabalarining shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy rivojlanishida samarali muloqotning o'rni, interaktiv metodlarning imkoniyatlari hamda kommunikativ kompetensiyani mustahkamlash mexanizmlari yoritiladi. Shuningdek, kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda psixologik treninglar, rolli o'yinlar, refleksiya mashqlari va ijodiy yondashuvlarning ahamiyati ko'rsatib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *kommunikativ ko'nikma, pedagogika, talaba, psixologik xususiyat, interaktiv metod, kompetensiya, trening*

Bugungi globallashuv va axborotlashuv davrida jamiyat oldida ta'lim tizimi orqali zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan, mustaqil fikrlaydigan, ijodkor va tashabbuskor kadrlarni tayyorlash masalasi dolzarb bo'lib bormoqda. Bu jarayonda ayniqsa pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash masalasi muhim o'rin tuta di. Pedagog – bu nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, tashkilotchi, yetakchi, psixolog va ijtimoiy muloqot ustasidir. Shu bois pedagog shaxsining shakllanishida kommunikativ ko'nikmalar alohida ahamiyat kasb etadi.

Kommunikativ ko'nikmalar o'qituvchi shaxsining kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishi uchun zarur bo'lgan tayanch kompetensiyalardan biridir. Zero, o'qituvchining bilim va metodik tayyorgarligi qanchalik yuqori bo'lmasin, agar u o'z fikrini aniq ifodalay olmasa, o'quvchilar bilan samarali aloqa o'rnatmasa, pedagogik jarayonning samaradorligi sezilarli darajada pasayadi. Shu nuqtayi nazardan, pedagogika yo'nalishidagi talabalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish masalasi nafaqat ta'lim sifati, balki kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyat bilan ham chambarchas bog'liqdir.

Pedagogika talabalari uchun kommunikativ kompetensiya uch asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi:

1. Shaxsiy rivojlanish – o'z fikrini erkin, ravon va mantiqiy ifodalash, o'ziga ishonch va ijobiy ijtimoiy qiyofani shakllantirish.
2. Ijtimoiy rivojlanish – tengdoshlar, ustozlar va jamoa bilan samarali muloqot olib borish, hamkorlik va jamoaviy ishlash ko'nikmasini mustahkamlash.
3. Kasbiy rivojlanish – o'quvchi va ota-onalar bilan sog'lom muloqot o'rnatish, dars jarayonini mazmunli tashkil etish, pedagogik muammolarni muloqot orqali samarali hal etish.

Psixologik jihatdan qaralganda, kommunikativ ko'nikmalar insonning shaxsiy xususiyatlari (ekstroversiya, ochiqlik, empatiya qobiliyati), ijtimoiy tajribasi va kasbiy motivatsiyasi bilan chambarchas bog'liq. Shu sababli pedagogika oliygohlarida o'qiyotgan talabalar uchun maxsus treninglar, interaktiv metodlar va amaliy mashg'ulotlar asosida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga e'tibor qaratish zarur. Yuqorida ta'kidlangan omillar shuni ko'rsatadiki, pedagogika yo'nalishidagi talabalarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganish, ularni amaliyotda samarali qo'llash imkoniyatlarini aniqlash ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Shu jihatdan ushbu maqolada talabalarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning psixologik mexanizmlari, imkoniyatlari va pedagogik ahamiyati yoritib beriladi.

Pedagogik faoliyat o'z mohiyatiga ko'ra muloqotga asoslanadi. O'qituvchi bilim beruvchi emas, balki o'quvchini faol muloqotga jalb etuvchi, unda mustaqil fikrlashni uyg'otuvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli pedagogika yo'nalishidagi talabalarning kommunikativ ko'nikmalari quyidagi jihatlar bilan ahamiyatlidir:

Pedagogik samaradorlikni ta'minlash – fikrni sodda va tushunarli yetkazish orqali o'quvchining bilimni o'zlashtirishini yengillashtiradi.

O'quvchi bilan psixologik aloqa o'rnatish – dars jarayonida ishonchli muhit yaratadi.

Nutq madaniyatini shakllantirish – kelgusida o'qituvchining ijtimoiy obro'sini belgilaydi.

Konfliktlarni oldini olish – to'g'ri muloqot yordamida nizolarni ijobiy hal etadi.

Shu bois kommunikativ kompetensiya pedagogik tayyorgarlikning ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Talabalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni bir qator psixologik omillar bilan bog'liq:

1. Shaxsiy psixologik tipologiya

Ekstrovert talabalar odatda faol, ochiq va tez muloqotga kirishadi. Introvert talabalar esa ko'proq tinglovchi bo'lishi mumkin. Shu sababli mashg'ulotlarda turli tipdagi talabalar uchun mos yondashuv qo'llash zarur.

2. Motivatsiya va ehtiyojlar

Agar talaba kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishni maqsad qilgan bo'lsa, u muloqot ko'nikmalarini ongli ravishda rivojlantirishga intiladi. Psixologik motivatsiya kommunikativ o'sishda asosiy turtki hisoblanadi.

3. Ijtimoiy-psixologik muhit

Guruhdagi sog'lom raqobat, ijobiy emotsional muhit va o'zaro qo'llab-quvvatlash talabalarni erkin fikr almashishga undaydi. Aksincha, salbiy muhit talabaning o'z fikrini bildirishdan tiyilishiga olib kelishi mumkin.

4. Refleksiya va o'z-o'zini nazorat

Kommunikativ rivojlanish uchun talaba o'z nutqini kuzatishi, baholashi va takomillashtirish choralarni belgilashi muhimdir. Refleksiya muloqot jarayonidagi xatolarni aniqlash va ulardan xulosa chiqarishga yordam beradi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Pedagogika yo'nalishidagi talabalarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish uchun quyidagi samarali metodlardan foydalanish mumkin:

Psixologik treninglar

Maxsus mashg'ulotlar yordamida talabalar muloqot jarayonidagi to'siqlarni yengib o'tishga, o'z fikrini ravon bayon qilishga, tinglash madaniyatini o'zlashtirishga o'rganadilar. Masalan, "Men haqimda 3 ta gap" mashqi talabaning o'zini tanishtirish va nutqiy faolligini oshirishga yordam beradi.

Rolli o'yinlar va dramatizatsiya

Talabalar pedagogik vaziyatlarni sahnalashtirish orqali o'qituvchi va o'quvchi rovida o'zini sinab ko'rish imkoniga ega bo'ladi. Bu ularni real hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi va empatiya hissinı kuchaytiradi.

Interaktiv metodlar

"Debat" usuli talabalarning dalillar bilan isbotlash, qarama-qarshi fikrlarni tinglash va madaniyatli muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. "Aqliy hujum" esa ijodiy fikrlash va hamkorlikda ishlashga yordam beradi.

Refleksiya mashqlari

Har bir mashg'ulotdan so'ng talabalar o'z taassurotlarini yozma yoki og'zaki shaklda baham ko'rsa, bu ularda o'z-o'zini anglash va nutqiy faollikni oshirishga yordam beradi.

Jamoaviy faoliyat va kichik guruhli ishlar

Guruhlarda ishlash jarayonida talabalar muloqot madaniyatini o'rganadilar, sheriklariga quloq solish, kelishuvga erishish va hamkorlikni rivojlantirish ko'nikmalarini egallaydilar.

Singapur, Finlyandiya va Janubiy Koreya ta'lim tizimida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Masalan, Singapur ta'limida talabalar dars jarayonida nafaqat bilim oladilar, balki o'z fikrini erkin bayon qilish, savol berish, mustaqil izlanish va hamkorlikda ishlashga yo'naltiriladi. Bu tajribalarni O'zbekistondagi pedagogik oliygohlarga tatbiq etish talabalarda zamonaviy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Yuqorida bayon etilgan fikrlar shuni ko'rsatadiki, pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish masalasi ularning kasbiy tayyorgarligining ajralmas qismi hisoblanadi. O'qituvchi shaxsining pedagogik faoliyatida muvaffaqiyatli bo'lishi nafaqat ilmiy va metodik bilimlarga, balki muloqot qilish qobiliyati, nutq madaniyati, tinglash va tushuntirish ko'nikmalariga ham bevosita bog'liqdir.

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish jarayonida shaxsiy xususiyatlar, psixologik motivatsiya, ijtimoiy muhit va refleksiya alohida o'rin tutadi. Psixologik treninglar, rolli o'yinlar, refleksiya mashqlari hamda interaktiv metodlardan foydalanish esa talabalarning muloqot madaniyatini yuksaltirish, shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlash imkonini beradi.

Demak, pedagogika yo'nalishidagi talabalarni kelajakda raqobatbardosh, samarali muloqot olib boruvchi, ijodkor va zamonaviy pedagog sifatida shakllantirish uchun kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Андреева Г.М. Социальная психология. – Москва: Аспект Пресс, 2021.
2. Hakimova, M. (2024). РОЛЬ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ЛИНГВИСТИЧЕСКУЮ КОМПЕТЕНТНОСТЬ. *Modern Science and Research*, 3(7).
3. Hakimova, M. (2023). *DEVELOPMENT OF LINGUISTIC COMPETENCE AMONG STUDENTS. Development of Pedagogical Technologies in Modern Sciences*, 2 (12), 52–54.
4. Shamsiddin, X. (2024). THE SUBJECT IS INTERACTIVE METHODS THAT DEVELOP COMMUNICATIVE COMPETENCE IN STUDENTS. *International Journal of Pedagogics*, 4(05), 117-122.
5. Hakimov, S. (2024). DEFINING THE ROLE OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN LEARNING FOREIGN LANGUAGE. *Theoretical Aspects in the Formation of Pedagogical Sciences*, 3(2), 18-20.
6. Расулова, В. Б., Кариева, М. Т., & Ибрагимова, Ш. А. (2021). ИЗУЧЕНИЕ ФОСФОЛИПИДНОГО СОСТАВА МЕМБРАН МИТОХОНДРИЙ ГЕПАТОЦИТОВ ПРИ ГИПЕРГЛИКЕМИИ. *POLISH SCIENCE JOURNAL*, 238.
7. Юсупходжаева, С. Т. (2020). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ БОЛЬНЫХ РЕВМАТОИДНЫМ АРТРИТОМ И МЕТОДЫ ИХ ПСИХОКОРРЕКЦИИ. In *Global Science and Innovations 2020* (pp. 170-174).
8. Гафурова, С. Ш., & Юсупходжаева, С. Т. (2024). ТРЕВОЖНО-ФОБИЧЕСКИЕ РАССТРОЙСТВА ПРИ СИНДРОМЕ РАЗДРАЖЕННОГО КИШЕЧНИКА И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПСИХОТЕРАПИИ И ПСИХОФАРМАКОТЕРАПИИ ПРИ НИХ.
9. Alikulovna, R. O. (2022). WOMEN IN UZBEKISTAN-INTELLECTUAL OF GIRLS PROBLEMS OF CAPACITY INCREASE AND THE RESULTS IN THEIR SOLUTION (EXAMPLE OF SOUTHERN REGIONS). *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036*, 11(09), 15-19.
10. Ergasheva, Y., & Rakhmonkulova, O. (2023). RETRACTED: From the history of small business and entrepreneurship in Uzbekistan. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 420, p. 08016). EDP Sciences.
11. Gafurova, S. S. (2025). COMBINATION OF IRRITABLE BOWEL SYNDROME WITH ANXIETY PHOBIC SYNDROME DURING PREGNANCY AND THE EFFECTIVENESS OF MEDICAL PSYCHOLOGICAL SUPPORT IN IT. *JOURNAL OF EDUCATION AND SCIENTIFIC MEDICINE*, (5).
12. Maxamatjanova, N. (2019). Evaluation of the effectiveness of psychopharmacotherapy and psychotherapy in the complex treatment of systemic lupus erythematosus. *Journal of the Neurological Sciences*, 405, 125.
13. Алиева, К. К., Ахмедова, Н. А., & Арипов, Ш. Ш. (2022). Прогнозирование риска переломов у женщин фертильного возраста с ревматоидным артритом (Doctoral dissertation, Санкт-Петербург).

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

14. Fayziyev, O., & Aminboyeva, D. (2023). Qishloq xo 'jaligida bioresurslar asosida mahsulot yetishtirishning iqtisodiy ahamiyati. *Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук*, 3(5), 164-167.
15. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 1978.
16. Xolbekov A., Jo'rayev M. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2020.

